LEGAL

MEDENÎ USÛL VE İCRA İFLÂS HUKUKU DERGİSİ

LEGAL

Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi

"Hakemli Dergidir"

Derginin Önerilen Kısa (Atıf) Adı: MİHDER

Legal Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Av. Lütfürrahman BAŞÖZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Av. Ramazan ÇAKMAKCI

ISSN:	1303-9210
Yıl:	2008
Cilt:	4
Sayı:	11
Yayımcının Adı:	Legal Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Basımcının Adı:	Kitap Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Basıldığı Yer:	Davutpaşa Cad. No: 123 Kat:1 Topkapı/İstanbul
Basıldığı Tarih:	Aralık 2008
Yönetim Yeri:	Bahariye Cad. No: 63/6 Kadıköy/İstanbul
Yayın Türü:	Yerel, Süreli, Dört Aylık Hukuk Dergisi

Copyright © 2008
Bu derginin tüm yayın hakları LEGAL YAYINCILIK SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.'ne aittir. Yayınevinin izni alınmadan eğitim ve tanıtım amaçlı kısmi alıntılar hariç olmak üzere hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

LEGAL MEDENÎ USUL VE İCRA İFLÂS HUKUKU DERGİSİ
Bahariye Cad. Çam Apt. No: 63 D. 6 Kadıköy – İstanbul
Tel: (216) 449 04 85 – 449 04 86 Faks: (216) 449 04 87
İnternet adresi: www.legal.com.tr
E-mail: legal@legal.com.tr

5236 ve 5311 SAYILI KANUNLARLA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER ÇERÇEVESİNDE YENİ KANUN YOLU SİSTEMİNE GÖRE İLÂMLI İCRADA İCRANIN İADESİ

*Arş. Gör. Dr. Tolga AKKAYA**

İNCELEME PLANI: GİRİŞ, I. İCRANIN İADESİ KURUMU HAKKINDA GENEL BİLGİLER, II. İCRANIN DURMASI VE İADESİ BAKIMINDAN İİK m. 40'IN UYGULAMA ALANI, III. İLÂMIN İSTİNAF MAHKEMESİNCE KALDIRILMASI VEYA YARGITAY'CA BOZULMASI NEDENİYLE İCRA İŞLEMLERİNİN DURMASI, IV. İCRANIN İADESİ, A. ŞARTLARI, B. USÛLÜ, V. YARGILÂMANIN YENİLENMESİ YOLUNDA İCRA İŞLEMLERİNİN DURMASI VE İCRANIN İADESİ, SONUÇ

GİRİŞ

Türk Hukukunda mahkeme teşkilatı ve kanun yolları sisteminde 2004 yılında gerçekleştirilen reformla, bölge adliye mahkemelerinin kurulması öngörülmüş ve üç dereceli yargılama modeli benimsenmiş, istinaf kanun yolu olağan kanun yolları arasındaki yerini almıştır. Bölge adliye mahkemeleri göreve başlayınca[1], ilk derece mahkemesinin kararlarına karşı kural olarak doğrudan temyize gidilemeyecek, bu kararların denetimi bölge adliye mahkemesi adıyla anılan istinaf mahkemeleri tarafından yapılacaktır (5235 s.K. m. 33, b. 1). Bundan böyle temyiz yolu, istinaf mahkemesinin kararlarının denetlenmesine yönelik olacaktır. Ancak istinaf mahkemesinin tüm kararları değil, 5236 s.K. ile değişik HUMK m. 428'de sayılan istisnalar dışında kalan kararları temyiz edilebilecektir. Bölge adliye mahkemeleri fiilen göreve başladıktan sonra, karar düzeltme yolu yürürlükten kalkacak ve Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonunda verdiği kararlara karşı kanun yoluna başvurulamayacaktır.

---

* *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Anabilim Dalı*

[1] *Adalet Bakanlığı'nın 5.6.2007 tarihli 26543 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan kararı gereğince İstanbul, Bursa, İzmir, Ankara, Konya, Samsun, Adana, Erzurum ve Diyarbakır'da olmak üzere dokuz bölge adliye mahkemesi kurulmuştur. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun aynı tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan kararıyla da bölge adliye mahkemelerinin yargı çevresi belirlenmiştir. Bununla beraber, Adalet Bakanlığı'nın 2008 yılı Yargı Reformu Strateji Taslağı'na göre, altyapı ve personel yetersizliği nedeniyle göreve başlamayan bölge adliye mahkemelerinin, personel atamalarının 2009 yılında tamamlanması ve Ocak 2010'dan itibaren faaliyete geçirilmesi planlanmaktadır. Bkz. T.C. Adalet Bakanlığı Resmi Web Sayfası, http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2008/ mayis2008.html, 23.7.2008.*

İstinafın öncelikli amacı, ilk derece mahkemesi kararlarını denetlemek ve somut olayda doğru karar verilmesini sağlamaktır. Temyizin öncelikli amacı ise, daha ziyade ülke genelinde içtihat birliğini tesis etmektir. Ancak, temyiz sadece ülke genelinde hukukun yeknesak uygulanmasına değil, aynı zamanda somut olayda doğru karar verilmesine de hizmet edecektir. İki kanun yolu arasındaki amaçsal ve işlevsel farklılık, bu başvuru yollarının işleyiş usûlüne de yansımıştır. İstinaf incelemesi, temyizden farklı olarak, ilk derece kararının ve bu karara dayanak olan yargılamanın maddî ve hukukî yönden denetlenmesine olanak sağlamaktadır. İstinaf mahkemesi, hem ilk derece mahkemesinin vakıa tespitlerinin doğru olup olmadığını hem de hukukun doğru uygulanıp uygulanmadığını incelemekle görevli olup, ilk derece yargılamasındaki hataların ve eksikliklerin giderilmesi için tahkikatı tamamlama, duruşma yapma ve davanın esası hakkında karar verme yetkisine sahiptir.

İstinaf mahkemesi, kapsamlı inceleme yetkisine paralel biçimde, farklı nitelikte nihai kararlar verebilecektir. Buna göre, ön incelemede başvurunun caiz olmadığı tespit edilirse veya inceleme sonunda kararın usûl ve esas yönünden hukuka uygun olduğu anlaşılırsa, istinaf başvurusunun reddine karar verilecektir (5236 s.K. ile değişik HUMK m. 426/L ve 426/M, II, 1). Bu karar, özellikle temyiz yolunun açık olmadığı hallerde, onama kararına benzer bir etki doğuracak ve kararın kesinleşmesini sağlayacaktır. İlk derece yargılamasında HUMK m. 426/M, I'de sayılan ağır usûlî hatalardan biri yapılmışsa, esastan inceleme yapılmaksızın, kararın kaldırılmasına ve yeniden inceleme yapılmak üzere dosyanın ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilecektir. Bu karar ise, etkileri bakımından bozma kararına benzemektedir. Ancak, teknik anlamda bozmadan farklı olarak, ilk derece mahkemesi, istinaf mahkemesinin kaldırma ve gönderme kararıyla bağlı olduğundan, direnme kararı veremeyecektir. İstinaf mahkemesi başvuruyu haklı bularak davanın esası hakkındaki ilk derece kararının yanlış olduğu sonucuna varırsa, mahkemenin hükmünü kaldıracak ve değiştirecektir. Bu değişiklik, istinaf mahkemesinin davayı kısmen veya tamamen kabul etmesi ya da davayı reddetmesi şeklinde gerçekleşecektir (5236 s.K. ile değişik 426/M, II, 2, 3 ve 426/T, II)[2].

Yargıtay ise, daha önce olduğu gibi onama, bozma ve değiştirerek ve düzelterek onama şeklinde karar verecektir (4236 s.K. ile değişik HUMK m. 436, I, II ve 437, I). Bununla beraber, yeni sistemde karar düzeltme yürürlükten kalkacağından, onama kararı, alt derece mahkemesinin kararının doğruluğunu teyit edecek ve hükmü kesinleştirecektir. Bozma kararı ise, hükmün hukuka aykırılığını tespit ederek, esas hakkında yeniden inceleme yapılmasını ve karar verilmesini gerektirecektir. İlk derece veya istinaf mahkemesi, daha önce olduğu gibi, Yargıtay dairesinin bozma kararıyla bağlı olmayacak ve direnme kararı verebilecektir (5236 s.K. ile değişik m. 439).

Yeni mahkeme teşkilatı ve kanun yolu sisteminde, daha önce olduğu gibi, ağırlık ilk derece mahkemesine verilmiştir. İlk derece mahkemesi kararının doğru olacağına duyulan inanç gereği, bir mahkeme hükmüne karşı kanun

---

[2] ***Konuralp, Halûk:*** *Medenî Usûl Hukuku, Eskişehir 2007, s. 187;* ***Pekcanıtez, Hakan/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes:*** *Medenî Usûl Hukuku, b. 6, Ankara 2007, s. 632 vd.*

yoluna başvurulması, hükmün yerine getirilmesi için cebrî icra yoluna başvurulmasına engel olmayacak veya hükmün icrasına başlanmışsa, icra işlemlerini durdurmayacaktır. Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu'na göre, ilk derece mahkemesi kararlarına karşı istinaf yoluna başvurulması (HUMK m. 426/J), istinaf mahkemesi kararlarının temyiz edilmesi (5236 s.K. ile değişik HUMK m. 433) veya kesinleşmiş bir mahkeme kararına karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması, cebrî icraya başlanmasını engellemeyecek veya başlamış bir icra takibini durdurmayacaktır (HUMK m. 449/c. 1). İcraya konulmuş bir ilâm aleyhine istinafa veya temyize gidilmiş ise, icranın durdurulmasını isteyen taraf, teminat karşılığında icra dairesinden süre alarak, istinaf mahkemesinden veya Yargıtay'dan icranın ertelenmesi kararı almalıdır (5311 s.K. ile değişik İİK m.36, I).

Kanun koyucunun benimsediği modele göre, ilk derece mahkemesi hükmünün cebrî icra yoluyla icra edilebilmesi için ilâmın kesinleşmesi şartı aranmayıp, hükme karşı kanun yoluna başvurulması, kendiliğinden icrayı durdurmamaktadır. Ancak, aleyhine takip yapılan taraf istinafa veya temyize başvurursa ve gerçekte hiç borcu olmadığı veya borcunun ilâmda yazıldığı kadar olmadığı anlaşılırsa, ilk derece mahkemesinin kararının kaldırılması veya istinaf mahkemesi kararının bozulması nedeniyle icra işlemleri olduğu yerde duracaktır. İstinaf mahkemesinin veya Yargıtay'ın alt derece mahkemesinin kararını hatalı bulması, kararın doğruluğunu tartışmalı hale getirdiğinden, doğal olarak icra takibini engelleyecek; borçlu aleyhindeki hüküm, kanun yolu incelemesi sonunda onun lehine değiştirilir ve kesinleşirse, icranın iadesi yoluna başvurulabilecektir.

Kanun yolu sistemindeki bu köklü değişiklik, kanun yolu ve ilâmlı icra takibiyle ilgili düzenlemelerin tekrar ele alınarak yeni sisteme uyarlanmasını gerektirdiğinden İcra ve İflâs Kanunu'nun 40'ıncı maddesinde düzenlenen icranın iadesi kurumu da yeni kanun yolu modeline uygun hale getirilmiştir. Bu çalışmada yeni kanun yolu sistemine göre icranın iadesi kurumu incelenecektir. Aşağıda sırasıyla, İİK m. 40'da düzenlenen kurumlar hakkında genel bilgiler verilecek, maddenin uygulama alanı açıklanacak, istinaf mahkemesinin kaldırma veya Yargıtay'ın bozma kararı üzerine icra işlemlerinin durması, icranın iadesi için gerçekleşmesi gereken şartlar, icranın iadesi usûlü ve yargılamanın yenilenmesi yolunda icranın iadesi konuları üzerinde durulacaktır.

I. İcranın İadesi Kurumu Hakkında Genel Bilgiler

İlâmlı icra takibinde mahkemeden alınan ilâmın icra dairesi kanalıyla cebren icra edilmesini sağlamak için kural olarak ilâmın kesinleşmesini beklemeye gerek yoktur. Bu durum hem ilk derece hem de istinaf mahkemesinin davanın esası hakkında verdikleri kararlar bakımından geçerlidir (5236 s.K. ile değişik HUMK m. 426/J ve 433, I). Lehine hüküm verilen taraf, hükmün kesinleşmesini beklemeden ilâmlı icra yoluna başvurabilir. İcraya konulmuş bir ilâma karşı istinaf veya temyiz yoluna başvurulmuş olsa bile, talepte bulunulmaması veya istinaf mahkemesinin ya da Yargıtay'ın talebi reddetmesi nedeniyle icranın geri bırakılmasına ilişkin bir karar getirilmemiş ise, bir yandan istinaf veya temyiz incelemesi sürerken, diğer yandan icra dairesi borçlu aley-

hine cebrî icra işlemlerine devam edebilir[3]. Örneğin, para alacaklarına ilişkin bir ilâmlı takipte, ilk derece hükmüne karşı istinafa başvurulmuş olmasına rağmen icranın tehiri için karar alınmamış ise, alacaklının talebi üzerine haciz ve satış işlemleri yapılabilir.

İcra işlemleri devam ederken veya tamamlandıktan sonra, istinaf mahkemesi icra takibine dayanak teşkil eden ilk derece kararını kaldırarak değiştirebilir veya Yargıtay icra takibine dayanak teşkil eden istinaf mahkemesi kararını bozabilir. İstinaf mahkemesinin davanın esası hakkında yeni bir karar vermesi ve bu kararın kesinleşmesi veya Yargıtay'ın istinaf mahkemesinin kararını bozması ve sonuçta takip borçlusunun hiç veya icra takibine konu ilâmdaki kadar borcu olmadığının yeni bir ilâmla tespit edilmesi ve bu ilâmın kesinleşmesi hâlinde, icra işlemlerinin akıbeti bakımından ortaya çıkacak hukukî durum İİK m. 40'da düzenlenmiştir.

İcranın iadesi Kanunda tanımlanmamış, fakat şartları belirtilmiştir. Bu şartlardan hareketle ilâmlı icrada icranın iadesi, ilâmlı icra yoluyla tamamen veya kısmen icra edilen bir ilâmın, istinaf mahkemesince kaldırılarak değiştirilmesi veya Yargıtay'ca bozulması ve aleyhine icra takibi yapılan kişinin gerçekte hiç veya takibe konu ilâmdaki kadar borçlu olmadığının kesinleşmiş bir ilâmla tespit edilmesi hâlinde, ayrıca bir mahkeme kararına ve icra takibine gerek kalmaksızın icra işlemlerinin tamamen veya kısmen eski hâline getirilmesi olarak tanımlanabilir[4].

İcranın iadesi, icranın eski hâline iadesini, başka bir deyişle ilâmın icra edilmesinden önceki hukukî ve fiili duruma geri dönülmesini sağlayan bir icra organı işlemi[5] ve geniş anlamda bir hukukî çare olarak nitelendirilebilir. Hukukî çare, dar ve geniş anlamda olmak üzere iki şekilde anlaşılmaktadır. Bir hakkın gerçekleşmemesi durumunda engeli kaldırmak için başvurulan her türlü usûlî araç geniş anlamda hukukî çaredir. Dar ve teknik anlamda hukukî çare

---

[3] ***Antalya, Gökhan:*** *"İcranın İadesi", YD, C. 9, S. 4, (s. 579-585), s. 579;* ***Kuru, Baki:*** *İcra ve İflâs Hukuku C. III, b. 3, Ankara 1993, s. 2227;* ***Muşul, Timuçin:*** *İcra ve İflâs Hukuku, İstanbul 2005, s. 743;* ***Pekcanıtez, Hakan/Oğuz Atalay/Meral Sungurtekin Özkan/Muhammet Özekes:*** *İcra ve İflâs Hukuku, b. 5, Ankara 2007, s. 323;* ***Pekcanıtez, Hakan/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes:*** *İcra ve İflâs Hukuku Temel Bilgiler, Ankara 2001, s. 98;* ***Tanrıver, Süha:*** *"İcranın İadesi", YD, C. 16, S. 4, (s. 567-582), s. 567;* ***Tanrıver, Süha:*** *İlâmlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi, Ankara 1996, s. 171;* ***Uyar, Talih:*** *İcra Hukukunda İlâmlı Takipler, b. 2, Manisa 1991, s. 520.*

[4] *Yargıtay bir kararında icranın iadesini şu şekilde tanımlamıştır: "İİK'nun 40/f.II maddesinde düzenlenen icranın iadesi prosedürü, bir ilâma dayanılarak takip borçlusundan alınıp takip alacaklısına ödenen tutarın takip dayanağı ilâmın bozulması ve takip konusu alacağın haksızlığının daha sonra kurulup kesinleşen bir hükümle saptanması hâlinde ayrıca hükme hacet kalmaksızın takip alacaklısından icra dairesi marifetiyle ve gereğinde cebrî icra yoluyla geri alınıp takip borçlusuna iadesini temine matuf bir takip hukuku yöntemidir." 11. HD, 22.11.1990, E. 1989/6774, K. 1990/7483 (YKD, C. 17, S. 3, 1991, s. 379).*

[5] ***Umar, Bilge:*** *İcra ve İflâs Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi, İzmir 1973, s. 189.*

ise, yargısal kararların iptalini sağlayan her türlü olanağı içeren bir üst kavramdır[6]. Buna göre, icranın iadesi, gerçekte borçlu olmayan bir kişiye yapılan takibin haksız olduğunun kesin bir ilâmla tespit edilmesi durumunda, o takip nedeniyle malvarlığı azalan borçlunun malvarlığının eski hâline iadesini sağlayan geniş anlamda bir hukukî çaredir.

İcra ve İflâs Kanunu'nun 40'ıncı maddesinde iki husus düzenlenmektedir: Bunlardan ilki, bir ilâmın istinaf mahkemesince kaldırılması veya Yargıtay'ca bozulması üzerine icra işlemlerinin durması, ikincisi ise icranın iadesidir. Bu hüküm, bir yandan bütünüyle tamamlanmamış icra işlemlerinin devamını yasaklayıp, diğer yandan söz konusu durumun kesin bir hükümle sabit olmasına kadar icra edilen kısmın hemen iadesine izin vermeyerek, icra takibinde alacaklı ile borçlu arasında adil bir denge kurmayı, böylece icranın iadesi ihtimallerini mümkün olduğunca azaltmayı amaçlamaktadır[7].

İcranın iadesi yolunun amacı, icra takibinin ve işlemlerinin durmaması nedeniyle malvarlığı azalan kişiye, ayrı bir dava açmasına veya takip yapmasına gerek olmaksızın, malvarlığından çıkan değerleri geri alma imkanı sağlamaktır. İcranın iadesi Kanunda düzenlenmemiş olsaydı, aleyhine haksız bir takip yapılan kişi, elinden alınan malvarlığı değerlerinin iadesi için ayrıca sebepsiz zenginleşme veya istirdat davası açmak zorunda kalırdı.

İstinaf mahkemesinin ilâmı kaldırması veya Yargıtay'ın bozması nedeniyle ilâmlı icra takibinin durması, kronolojik bakımdan icranın iadesinden önce gelmektedir. Ancak, kaldırma veya bozma nedeniyle icranın durması, icranın iade olunabilmesi için mutlak surette aranan bir ön şart değildir. Kararın istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmesi hâlinde dahi icranın iadesi söz konusu olabilir. Örneğin, kanun yolu incelemesinden geçmeden kesinleşen ilk derece kararına karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması üzerine, ilk derece mahkemesinin borçlu lehine verdiği yeni karar kesinleşirse, takip borçlusu, m. 40/II'nin kıyas yolu ile uygulanmasını isteyerek icranın iadesi yoluna başvurabilir.

Kanun icranın iadesi bakımından kaldırma veya bozma kararını bir şart olarak öngörünce, "icra işlemlerinin durması" da sanki bir ön şartmış gibi algılanmaktadır. Oysa icra işlemleri durmasa dahi, aleyhine takip yapılan tarafın kesin bir ilâmla hiç veya iddia edildiği kadar borcu olmadığının tespit edilmesi halinde, her zaman icranın iadesi talep edilebilir. Örneğin, nafaka ilâmlarının icrasında, istinaf mahkemesinin ilk derece kararını kaldırması veya Yargıtay'ın hükmü bozması icra takibini durdurmayıp, nafakayı kaldıran yeni bir hükmün çıkıp kesinleşmesine kadar nafaka kesintileri devam eder (5236 s.K. ile değişik HUMK m. 426/J, I ve 433, I). Ayrıca, istinaf mahkemesi veya Yargıtay, icra işlemleri bütünüyle tamamlandıktan sonra da karar verebilir. Örneğin, para alacağına ilişkin bir takipte, borçlunun malları satılıp bedeli alacaklıya öden-

---

[6] ***Arslan, Ramazan:*** *Medenî Usûl Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977, s. 39, dn. 7; Hukukî çare konusunda benzer açıklamalar için bkz.* ***Özekes, Muhammet:*** *İcra ve İflâs Hukukunda İhtiyatî Haciz, Ankara 1999, s. 317, dn. 28;* ***Pekcanıtez, Hakan:*** *İcra İflâs Hukukunda Şikâyet, Ankara 1986, s. 34.*

[7] ***Antalya,*** *s. 580;* ***Postacıoğlu, İlhan E.:*** *İcra Hukuku Esasları, İstanbul 1982, s. 637;* ***Tanrıver-****İlâmlı İcra, s. 171.*

dikten sonra, istinaf mahkemesi ilk derece kararını borçlunun lehine değiştirir veya Yargıtay bozma kararı verirse, icra işlemleri tamamlanmış olduğundan, artık icra işlemlerinin durmasından söz edilemez. Borçlu, kendi lehine olan hükmün kesinleşmesi halinde doğrudan icranın iadesini talep edebilecektir.

II. İcranın Durması ve İadesi Bakımından İİK m. 40'ın Uygulama Alanı

İcra ve İflâs Kanunu'nun 40'ıncı maddesinde düzenlenen icranın iadesi usûlü, kural olarak ilâmlı takip yollarına özgü olup, ilâmsız takiplerde uygulanmaz. İlâmsız takiplerde takibin dayanağını oluşturan bir ilâm bulunmadığından, kanun yoluna başvurulması, örneğin hükmün temyiz edilmesi ve Yargıtay'ca bozulması söz konusu olamaz[8]. Bununla beraber, başka bir kanun hükmü dolayısıyla ilâmsız takiplerde de, icranın iadesi gündeme gelebilir. İlâmsız icra takibi devam ederken açılan menfi tespit davası sonunda borçlu lehine hüküm verilirse, icra takibi derhal durur. Bu ilâmın kesinleşmesi halinde ise, hükmün içeriğine göre, icra kısmen veya tamamen eski hâle iade olunur (İİK m. 72/V)[9].

Kanımızca, icranın iadesi sadece ilâma dayanan ilâmlı takiplerde değil, ilâmsız icraya ilişkin başka bir kanun hükmü dolayısıyla, şartların oluşması hâlinde, ilâm niteliğindeki belgelere (İİK m. 38) dayanan ilâmlı takiplerde de gündeme gelebilir. Örneğin, re'sen düzenleme biçiminde hazırlanan ve kayıtsız şartsız borç ikrarını içeren bir noter senedine dayanarak ilâmlı takip yapılmış ve alacaklı borçlunun malvarlığından alacağını tahsil etmiş, ancak borçlu genel mahkemelerde senedin sahteliğinin tespiti için bir menfi tespit davası açmış ve bu davada aleyhine takip yapılan borçlunun gerçekte borçlu olmadığını tespit eden karar kesinleşmişse, borçlu, söz konusu takip bakımından İİK m.72/V hükmüne dayanarak icranın iadesini isteyebilir. Zira, İİK m. 41'e göre, Kanunun ilâmların icrasını düzenleyen ikinci baptaki hükümlerine aykırı olmayan diğer hükümleri ilâmlı takiplerde de uygulanabilecektir. Menfi tespit davası lehine sonuçlanan borçlunun, ödediği paranın veya teslim ettiği şeyin iadesi için ayrıca hüküm almasına gerek yoktur.

İstinaf veya temyiz incelemesinin takip borçlusunun lehine sonuçlanması nedeniyle icranın iadesi, kural olarak kesinleşmeden icra edilebilen mahkeme kararları bakımından uygulanabilir. Kişiler ve aile hukukuna, taşınmaz mala ve bununla ilgili aynî haklara ilişkin davalarda verilen hükümler ise kesinleşmeden icra edilemeyeceğinden (5236 s.K. ile değişik HUMK m. 426/J, II ve m. 433, II), bu tür ilâmlara dayanan takiplerde kural olarak icranın iadesi uygulanmayacaktır[10]. Ayrıca, verildiği anda kesin hüküm teşkil eden mahkeme

---

[8] ***Tanrıver**-İlâmlı İcra, s. 171.*

[9] *"... takip konusu bonolar yönünden açılan menfi tespit davasının İİK'nun 72. maddesi uyarınca istirdat davasına dönüştüğü ve bu takibin borçlularının lehine karar verildiği anlaşılmaktadır. İlam davacıların müstakil bir takip açmak suretiyle, bir ilâmın infazını istemeleri İİK'nun 40. maddesi hükmüne uygun değildir. Fuzuli zaman ve gider sarfına sebebiyet verilmeksizin, istirdada konu icra dosyasına bu ilâmın ibrazı suretiyle tamamen veya kısmen eski hâle iadesi istenmelidir." 12. HD, 9.5.1988, 4866/6204 (**Uyar**-Şerh, s. 3443).*

[10] *Kesinleşmeden icra edilemeyecek diğer ilâmlar: hakem kararları (HUMK m. 536), yabancı mahkeme ilâmlarının tenfizi hakkındaki kararlar (MÖHUK m. 50, I), Sayış-*

kararları bakımından da istinaf ve temyiz incelemesi sonunda icranın iadesi gündeme gelmeyecektir. Buna karşılık, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmuşsa, takip borçlusu lehine verilen hükmün kesinleşmesi halinde, her türlü ilâmlı takip hakkında icranın iadesi yoluna başvurulabilecektir.

İcranın iadesi sadece genel mahkeme kararlarının bozulması hâlinde değil, icra mahkemesi kararlarının istinaf mahkemesince değiştirilmesi veya Yargıtay'ca bozulması hâlinde de uygulanır (5311 s.K. ile değişik İİK m. 366/IV)[11]. Zira, uzmanlık mahkemesi sayılan icra mahkemesinin uyuşmazlığı esastan çözen kararları ilâm olarak nitelendirilmektedir. İcra mahkemesinin uyuşmazlığı esasına ilişkin kararı, icra inkar tazminatı (İİK m. 68/VII), yargılama giderleri ve vekalet ücreti açısından bir eda hükmü (emri) içerdiğinden, ilâmlı icra takibine dayanak teşkil etmektedir[12].

Ayrıca 5311 s.K. ile değişik İİK m. 10a hükmü de reddedilen icra hâkim ve yardımcılarının kararlarına dayanan icra takipleri ve işlemleri bakımından m. 40 hükmünün kıyasen uygulanacağını öngörmektedir. Bu hükme göre, hâkimin reddi talebinin reddi hakkındaki karara karşı istinafa başvurulması, hâkimin işe bakıp karar vermesine ve kararın icra edilmesine engel değildir. Ancak, ret talebinin reddi hakkındaki kararın istinaf mahkemesince kaldırılması hâlinde, reddedilen hâkim tarafından verilen karar yerine getirilmez (m. 10a, II). İstinaf mahkemesi dosyayı icra mahkemesinin başka bir dairesine veya o yerde icra mahkemesinin başka bir dairesi yoksa en yakın icra mahkemesine gönderir. Dosya kendisine gönderilen icra mahkemesi istinaf mahkemesinin

---

*tay ilâmları (Sayıştay Kanunu m. 64, I), Deniz Müsadere Mahkemesi kararları, kesinleşmeden icraya koyulamayacak ilâmlarda öngörülen yargılama giderleri ve vekalet ücretine ilişkin kararlar vb. (**Kuru**-İcra ve İflâs C. III, s. 2208-2222; **Tanrıver**-İlâmlı İcra, s 151-161).*

[11] ***Muşul**, İcra ve İflâs, s. 745; **Üstündağ**-İcra, s. 37; "İİK'nun 366. maddesinin son fıkrasında açıklandığı gibi mercii kararının bozulması üzerine İKK'nun 40. maddesi hükmünün uygulanacağı düşünülmeden 40. maddenin mahkeme ilâmları hakkında uygulanabileceği cihetle umumi hükümler dairesinde istirdat davası açılması gerektiğinden bahisle icra dairesince 40. maddenin uygulanması işlemine karşı vaki şikayetin kabul olunması...." (12. HD, 24.9.1990, 9271/8964, YKD, C. 17, S. 3, s. 385); Aynı yönde bkz. 12. HD, 22.2.1990, 1989/8496-1618; 12. HD, 17.4.1985, 3486/3669 (**Uyar**-İlamlı Takipler, s. 533).*

[12] ***Tanrıver**-İlâmlı İcra, s. 56 vd., 172. Ancak, belirtmek gerekir ki, icra mahkemesinin maddî anlamda kesinlik kazanması söz konusu olmayan ve ödeme emrine yapılan itirazın kaldırılması isteminin ret veya kabulüne ve şikayet üzerine verilecek kararlarına karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez. Zira, icra mahkemesinin bu tür kararları uyuşmazlığı maddî hukuka göre çözmez ve taraflar arasında kesin hüküm teşkil etmez (**Arslan**, s. 66). Dolayısıyla, yargılamanın yenilenmesi davası nedeniyle icranın iadesi icra mahkemesinin bu tür kararları bakımından söz konusu olmayacaktır. İcra mahkemesinin maddî anlamda kesinlik kazanabilecek kararları, örneğin ihalenin feshi istemi hakkındaki veya aleyhine yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulup başvurulamayacağı tartışmalı olmakla birlikte (**Arslan**, s. 67; **Aslan, Kudret:** Hacizde İstihkak Davası, Ankara 2005, s. 621 vd.) istihkak davası hakkındaki kararları bakımından yargılamanın yenilenmesi ve dolayısıyla icranın iadesi söz konusu olabilir.*

kararıyla bağlıdır. Bundan sonraki aşamada İcra ve İflâs Kanunu'nun 40. maddesi kıyas yoluyla uygulanır. Buna göre, bir ilâmsız takipte, aslında hakkında ret sebebi bulunan bir hâkim tarafından verilen ve takip borçlusunun aleyhine olan icra mahkemesi kararı (örneğin itirazın kaldırılması, haczedilmelik şikayetinin reddi), istinaf mahkemesi tarafından kaldırılırsa, artık icra mahkemesinin o kararına dayanarak ilâmsız takibe devam edilemez[13]. Kanımızca, icra mahkemesinin sözkonusu kararına dayanan icra işlemleri de geçersiz olacaktır. Örneğin, itirazın kaldırılması kararına istinaden yapılmış olan hacizler kalkacak ve itirazın kaldırılmasına karar verilinceye kadar başka bir haciz işlemi yapılamayacaktır.

İstinaf mahkemesinin kaldırma veya Yargıtay'ın bozma kararının icraya etkisini görmek bakımından icra işlemlerinin niteliği de belirlenmelidir. İcra işlemleri, "icra organları tarafından yapılan, cebrî icranın ilerlemesine, yani alacaklının hakkına kavuşmasına yardımcı olan ya da onu bu amaca yaklaştıran işlemler" olarak tanımlanmaktadır[14]. İcra işlemleri icra takip işlemlerinden daha kapsamlıdır. Tüm icra takip işlemleri aynı zamanda bir icra işlemidir. Ancak, her icra işlemi bir icra takip işlemi değildir[15]. Örneğin, icra veznesindeki paranın alacaklıya ödenmesi, borçlunun taşınmazının tahliyesi, icra takip işlemi olmadığı hâlde icra işlemidir. Borçlunun taşınır ve taşınmazlarının haczi ve bunların satışı ise, hem icra takip işlemi hem de icra işlemidir. İcra takip işlemleri m. 40'da ifade edilen icra işlemleri kapsamında yer aldığından, kaldırma veya bozma kararının icra dairesine verilmesi üzerine icra takip işlemlerinin de durması gerekir[16].

Nafaka ödenmesine ilişkin mahkeme kararlarının[17] İİK m. 40 kapsamına girip girmediği icranın durması ve iadesi bakımından ayrı ayrı değerlendiril-

---

[13] *Hâkimin reddi bakımından geçerli olan kuralın, hâkimin davaya bakmasının yasaklı olduğu hâllerde dahi uygulanabileceği düşünülebilirse de, İcra ve İflâs Kanunu, icra mahkemesi hâkimleri bakımından hâkimin davaya bakmasının yasaklı olmasını düzenlemediği için, kural olarak bu mümkün değildir. Davaya bakması yasak olan hâkimin vermiş olduğu kararlar nedeniyle icranın iadesi, ancak HUMK m. 445/b. 9'a göre, davaya bakması yasak olan hâkimin vermiş olduğu karar ve hükümler nedeniyle yargılamanın yenilenmesi davasında söz konusu olabilir. İcra mahkemesinde görülen uyuşmazlıklar bakımından, yargılamanın yenilenmesi davası nedeniyle icranın iadesi, sadece uyuşmazlığı esastan çözen ve maddî anlamda kesin hüküm teşkil eden icra mahkemesi kararları bakımından mümkündür.*

[14] ***Postacıoğlu, İlhan E.:*** *"Nakızdan Sonra Mahcuz Maaşta Tevkifat", İÜHFM, C. 18, 1952, (s. 1028-1033), s. 1031;* ***Tanrıver-****İlâmlı İcra, s. 173.*

[15] *İcra takip işlemleri, icra organlarınca borçluya karşı yapılan ve cebrî icranın ilerlemesini sağlayıcı nitelikte işlemlerdir. İcra takip işlemlerinin niteliği konusunda bkz.* ***Umar-****Teori, s. 171-224;* ***Kuru/Arslan/Yılmaz-****İcra ve İflâs, s. 84-85;* ***Postacıoğlu-****İcra, s. 29-30;* ***Postacıoğlu****-Maaşta Tevkifat, s. 1029-1031;* ***Üstündağ, Saim:*** *İcra Hukukunun Esasları, b. 7, İstanbul 2000, s. 39-40.*

[16] ***Tanrıver-****İlâmlı İcra, s. 174.*

[17] *Nafakanın anayasal bir hak olan yaşama hakkı ve kamu düzeni ile yakın ilişki içinde bulunması nedeniyle, hem HUMK m. 443/III hem de İİK m. 36/IV'de sözü geçen nafaka hükümleri ibaresinin, sadece nafakanın ödenmesine ilişkin hükümlere hasredil-*

melidir. Nafakaya ilişkin hükümler, nafakanın anayasal bir hak olan yaşama hakkı ve kamu düzeni ile yakın ilişki içinde bulunması nedeniyle, kesinleşmeleri beklenmeden, hemen icra edilebilirler[18]. Hatta 5236 s.K. ile değişik HUMK m. 426/J, I; m. 433, I ve 5311 s.K. ile değişik İİK m. 36/IV'deki özel düzenlemeler gereği, teminat karşılığı olsa dahi, nafakaya ilişkin kararların icrasını durdurmak için istinaf mahkemesinden veya Yargıtay'dan icranın geri bırakılmasını öngören bir karar alınamaz. Nafakaya ilişkin hükümler kesinleşmeden icra edilebileceklerinden ve kesinleşmedikleri sürece borçludan kesintiye devam edileceğinden[19], nafaka ilâmı istinaf mahkemesince kaldırılsa veya Yargıtay'ca bozulsa dahi, icra işlemleri durmayacak, nafaka kesintileri devam edecektir[20]. Buna karşılık nafaka ödenmesine ilişkin ilâmlı takiplerde, nafakanın kesilmesine yönelik ilâmın kesinleşmesi halinde, icranın iadesi yoluna başvurulabilir. Tedbir nafakalarına ilişkin mahkeme kararları ise, ara karar ve ihtiyati tedbir niteliğinde olduğundan ve ilâmlı icra takibinin dayanağını oluşturamayacağından[21], İİK m. 40/I hükmü tedbir nafakalarına ilişkin mahkeme kararları bakımından uygulanmaz.

İcranın iadesi, istinaf derecesinde veya Yargıtay'ın bozma kararı üzerine gündeme gelebilir. İcranın iadesi bakımından önemli olan, iadeyi gerektiren ilâmın kesinleşmiş olmasıdır. Örneğin, temyize tâbi olmayan bir davada, istinaf mahkemesi ilk derece mahkemesinin kararını takip borçlusu lehine değiştirirse, borçlu, kesin hüküm teşkil eden bu karara dayanarak icranın iadesi yoluna başvurabilecektir. Temyize tâbi bir davada ise, istinaf mahkemesi başvurunun esastan reddine karar vermiş, başka bir deyişle alacaklının lehine olan ilk de-

---

*mesi ve bunun nafakanın kesilmesine ilişkin hükümlere yansıtılmaması gerektiği kabul edilmektedir (**Bilge**-Karar Düzeltme, s. 173; **Tanrıver**-İlâmlı İcra, s. 164).*

[18] *Kanun nafaka türleri arasında ayrım yapmaksızın genel olarak "nafaka hükümleri" ifadesine yer verdiği için bütün nafaka türleri bakımından aynı sonuca varılmalıdır (**Tanrıver**-İlâmlı İcra, s. 164). Medenî Kanunda düzenlenen nafaka türleri şunlardır: Tedbir nafakası (TMK m. 169), yoksulluk nafakası (TMK m. 175), iştirak nafakası (TMK m. 182/II), yardım nafakası (TMK m. 364).*

[19] ***Berki, Ömer:** "Karar Düzeltme Müessesesi", Recai Seçkin'e Armağan, Ankara 1974, (s. 143-191), s. 182; **Gürdoğan, Burhan:** "Tashihi Karar Müessesesi", Ahmet Esat Arsebük'e Armağan, Ankara 1958, (s. 285-306), s. 303; "Boşanma davası sırasında ara kararlarla dava tarihinden itibaren aylık 3.000.000 lira nafakanın tahsiline karar verilmiş bu karar uyarınca takip yapılmıştır. Ara kararı ilâm niteliğinde olmadığından alacak için ilâmların icrası ile ilgili 53 örnek icra emri gönderilmesi doğru değildir..." 12. HD, 30.1.1996, 1272/1203 (**Tanrıver**-İlâmlı İcra, s. 52, dn. 62); "Sulh mahkemesinin tedbir nafakası takdirine dair ara kararı, ilâm olmadığı gibi İİK'nun 38. maddesinde yazılı ilâm mahiyetinde de olmadığı, bu nedenle ilâmların icrası hakkında hükümlere tâbi olmadığı cihetle icra emrinin iptaline karar vermek gerekirken itirazın kaldırılması isabetsizdir." 12. HD, 7.2.1978, 737/993 (**Uyar**-İlâmlı Takipler, s. 24).*

[20] *"...Sözkonusu ilâmın bozulmuş olması, kararın kesinleşmesine kadar hüküm ifade edecek olan tedbir nafakasının tahsilini engellemez." 12. HD, 2.6.2006, 8744/1174 (**Oskay, Mustafa/Çoşkun Koçak/Adnan Deynekli/Ayhan Doğan:** İİK Şerhi 1. Cilt, Ankara 2007, s. 761).*

[21] ***Tanrıver**-İlâmlı İcra, s. 51.*

rece hükmü teyit edilmiş olsa dahi, Yargıtay bu kararı daha sonra bozarsa, icra işlemleri bu kez bozma nedeniyle duracak ve daha sonra borçlu lehine verilen hükmün kesinleşmesi halinde icranın iadesi talep edilebilecektir[22].

III. İlâmın İstinaf Mahkemesince Kaldırılması veya Yargıtay'ca Bozulması Nedeniyle İcra İşlemlerinin Durması

İlâmlı icra takibi devam ederken, takibin dayanağını teşkil eden ilâm istinaf mahkemesince kaldırılır veya Yargıtay tarafından bozulursa icra işlemleri olduğu yerde durur (5311 s.K. ile değişik İİK m. 40, I). Takibin durması bakımından m. 40 iki tür sonuç doğurmaktadır: Bunlardan biri icra işlemlerinin durması nedeniyle yeni icra işlemi yapılamaması, diğeri ilâmın kaldırılmasına veya bozulmasına kadar yapılan icra işlemlerinin geçerliliğini korumasıdır.

İstinaf mahkemesinin kaldırma veya Yargıtay'ın bozma kararı, icra işlemlerini kendiliğinden durdurmaz. İcranın durdurulabilmesi ve yeni icra işlemlerine engel olunabilmesi için, kaldırma veya bozma kararı icra dairesine verilmelidir. Bu nedenle, sadece kaldırma veya bozma kararı verilinceye kadar yapılan işlemler değil, kararın icra dairesine verilmesine kadar geçen süre içinde yapılan icra işlemleri de geçerliliğini korur[23].

İstinaf mahkemesinin ilk derece kararını kaldırması veya istinaf mahkemesi kararının Yargıtay'ca bozulması, tek başına icranın iadesini sağlamaz. Kaldırma veya bozma kararı verilmiş olsa dahi, daha önce yapılan icra işlemleri geçerli kalmaya devam eder[24]. Kaldırma veya bozmadan önceki icra işlemlerinin geçersiz sayılması için, aleyhine takip yapılan kişinin hiç ya da iddia edildiği kadar borçlu olmadığını tespit eden hüküm kesinleşmeli ve icranın iadesi talep edilmiş olmalıdır[25]. Örneğin, ilâmlı icra takibinde borçlunun malları haczedilmiş ise, kaldırma veya bozma kararı üzerine haciz kalkmayıp, değiştirilen hüküm kesinleşinceye kadar haczin etkisi devam eder. Ancak, takip durduğundan haczedilen malların satışı istenemez. Kaldırma veya bozma kararı nedeniyle icra takip işlemleri de duracağından, kaldırma veya bozma kararı ile

---

[22] *Eski kanun yolu sisteminde, icranın iadesi, takibin dayanağını oluşturan ilâmın, Yargıtay'ca temyiz aşamasında onanıp karar düzeltme aşamasında bozulması hâlinde de uygulanmaktaydı. Bkz.* ***Berki,*** *s. 182;* ***Bilge, Necip:*** *Medenî Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme, Ankara 1973, s. 172;* ***Gürdoğan,*** *s. 304;* ***Kuru****-İcra ve İflâs C. III, s. 2228;* ***Tanrıver****-İlâmlı İcra, s. 172; "Evvelce şikayet konusu hakkında 5. İcra Tetkik Mercii tarafından karar verildiğinden, bu kararı ortadan kaldırır şekilde karar verilemeyeceğine, takip dayanağı ilâmın karar düzeltme safhasında bozulması hâlinde, bozma kararının icra dairesine ibrazı ile icra dairesinin İİK'nun 40. maddesine göre muamele yapacağına..." 12. HD, 9.11.1990, 4091/11281 (****Uyar****-Şerh, s. 3441)*

[23] ***Kuru****-İcra ve İflâs C. III, s. 2227;* ***Kuru, Baki:*** *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, İstanbul 2004, s. 794;* ***Tanrıver****-İlâmlı İcra, s. 173;* ***Üstündağ, Saim****: Medenî Yargılama Hukuku C. I-II, b. 6, İstanbul 1997, s. 877;* ***Uyar, Talih:*** *İcra ve İflâs Kanunu Şerhi C. 2, Ankara 2004, s. 3398.*

[24] ***Kuru****-İcra ve İflâs C. III, s. 2229;* ***Kuru****, El Kitabı, s. 795;* ***Oskay/Koçak/ Deynekli/ Doğan****-Şerh, s. 754;* ***Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes****- İcra ve İflâs, s. 323;* ***Uyar****-İcranın İadesi, s. 34.*

[25] ***Tanrıver****-İlâmlı İcra, s. 174.*

alacaklının ilâmlı icra takibine devam edilmesini isteyebileceği (somut örnek bakımından alacaklının satış isteyebileceği) tarihler arasında, satış isteme sürelerinin işlememesi gerekir[26].

İcra takibinin devam ettiği sırada istinaf mahkemesi ilk derece hükmünü 426/M, I'de sayılan sebeplerden birine dayanarak kaldırır ve dosyayı ilk derece mahkemesine gönderirse, ilk derece mahkemesi bu kararla bağlıdır. Başka bir deyişle, ilk derece mahkemesi kaldırma kararına göre işlem yapmak zorundadır (5236 s.K. ile değişik HUMK m. 426/M, I). Örneğin, istinaf mahkemesi, ilk derece mahkemesinin görevli olmadığı gerekçesiyle, kararı kaldırır ve dosyayı görevli mahkemeye gönderirse, o mahkeme yeniden yargılama yaparak esas hakkında yeni bir karar verecektir. Bu karar daha öncekiyle aynı yönde ise, örneğin yeniden davanın kabulüne karar verilmişse, alacaklının mevcut takibe kaldığı yerden devam edip edemeyeceği belirlenmelidir.

Kanımızca, kaldırma kararından sonra verilen yeni karar, önceki gibi alacaklının lehine ise, alacaklı hükmün kesinleşmesini beklemeden mevcut takibe kaldığı yerden devam edebilmelidir. Zira, ilk derece mahkemesinin kararı sadece usûle ilişkin bir hata nedeniyle kaldırılmıştır. İcra işlemleri kaldırma kararı nedeniyle durmuş olsa dahi, durma etkisi, usûlî hatadan etkilenen önceki karar hakkında geçerli olup, hatanın giderilmesinden sonra verilen yeni kararın icrasını etkilemeyecektir. Kaldırma kararı nedeniyle icra işlemlerinin durdurması, icraya konulan ilâmın yanlış olduğu yönündeki varsayıma dayanır. Ancak, sözkonusu usûlî eksikliğin tamamlanmasından veya giderilmesinden sonra verilen yeni karar bakımından bu varsayım geçerli olmayacaktır.

Benzer bir çözüm temyiz incelemesinin sonuçları bakımından da benimsenmiştir. Öğreti[27] ve Yargıtay[28] tarafından benimsenen görüşe göre, bozma kararına uyan mahkeme, nitelik ve miktar itibariyle bozulan karara uygun şekilde yeniden alacaklı lehine karar verirse, alacaklı bu yeni ilâmın kesinleşmesini beklemeden ilâmlı icra yoluna başvurabilir. Öncekinin devamı olan bu takip, derdest icra dosyası üzerinden yürütebilir.

Buna karşılık, alt derece mahkemesinin ilk kararında direnmesi halinde aynı sonuca varılamayacaktır. Bozma kararından sonra, yerel mahkeme kendi kararında ısrar ederse, alacaklının bu karara dayanarak yeni bir ilâmlı icra takibi yapıp yapamayacağı veya eski takibi yürütüp yürütemeyeceği konusunda

---

[26] ***Kuru***-*İcra ve İflâs C. III, s. 2230;* ***Kuru****, El Kitabı, s. 795.*

[27] ***Kuru***-*İcra ve İflâs C. III, s. 2232;* ***Kuru****, El Kitabı, s. 795;* ***Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan***- *Şerh, s. 755;* ***Uyar***-*İlâmlı Takipler, s. 522;* ***Uyar***-*İcranın İadesi, s. 38.*

[28] *"Dayanak ilâm bozulmuş İİK'nun 40. maddesi gereğince takip olduğu yerde durmuş mahkemece noksan tahkikat tamamlanıp yeniden ve bozmaya uygun olarak tahsile karar verilmiştir. Borçluya ikinci defa icra emri tebliğine gerek olmadan takibin yürütülmesi gerekirken icra emri çıkarılması doğru değildir." 12. HD, 23.3.1982, 1578/2318; "...Şu duruma göre ilâmın kesinleşmesi şartı icranın iadesi için aranır. Yoksa bozma üzerine yeniden borçlu aleyhine hüküm tesis edilmiş ise bu ilâmın infazı için kesinleşmesi şartı aranmaz" İİD, 10.06.1975, 3248/5429 (****Kuru****-İcra ve İflâs C. III, s. 2232 vd.).*

iki görüş ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre[29], alacaklının takibe devam edebilmesi için, ısrar kararının borçlu tarafından tekrar temyiz edilmeksizin ya da Yargıtay Hukuk Genel Kurulunca onanarak kesinleşmesi gerekir. Yerel mahkemenin direnme kararı davalı borçlu tarafından temyiz edilirse, Yargıtay'ca verilecek yeni bir karara kadar icra işlemleri durmalıdır. Zira, mahkeme direnme kararı vermiş olsa bile m. 40'da öngörülen durum geçerliliğini korumaktadır. Diğer görüşe göre[30], mahkeme Yargıtay'ın bozma kararına karşı direnirse, bununla bozma kararı hükümsüz kalacağından[31] ve icranın durması sona ereceğinden, mevcut takip dosyası üzerinden icraya devam edilebilir. Direnme kararının icrası, ancak borçlu tarafından teminat gösterilir ve icranın geri bırakılması kararı alınırsa durdurulur. Yargıtay, önceki kararlarında[32] ikinci görüşü; yeni tarihli kararlarında[33] ise ilk görüşü benimsemiştir.

Kanımızca yerel mahkeme ilk kararında ısrar ederse, icra takibine devam edilebilmesi için ısrar kararının kesinleşmesi beklenmelidir. İİK m. 40/I' e göre, "bir ilâmın ... temyizen bozulması icra muamelelerini olduğu yerde durdurur". İcra işlemlerinin durması için Yargıtay'ın bozma kararı vermiş olması yeterli olup, aynı ilâma dayanarak duran takibe devam edilebilmesi için artık hükmün kesinleşmesi beklenmelidir. Temyiz yolunun amaçlarından biri hükmün hukuka uygunluğunu ve doğru karar verilmesini sağlamaktır[34]. Bu nedenle, bozma kararıyla tartışmalı hâle gelen bir hükme (direnme kararına) dayanarak icra işlemlerinin devam etmesi, kanun yolunun amacı ile de bağdaşmayacaktır.

Yargıtay kısmen onama kısmen bozma şeklinde karar verirse, bozulan kısım için icra takibi durmasına rağmen, onanan kısım için icraya devam edile-

---

[29] **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan**- *Şerh, s. 755;* **Tanrıver**-*İlâmlı İcra, s. 181;* **Tanrıver**-*İcranın İadesi, s. 576;* **Uyar**-*İlâmlı Takipler, s. 521.*

[30] **Kuru**-*İcra ve İflâs C. III, s. 2234 vd.;* **Kuru**, *El Kitabı, s. 796.*

[31] *"Müzakereler sırasında bazı üyeler ısrar kararı ile eski hükmün hayatiyet kazandığını, ona atıf suretiyle de taraflara tanınan haklarla, yüklenen borçların belli olduğunu ileri sürmüş iseler de, çoğunluk bozma kararı ile ilk hükmün hayatiyetini yitirdiği, başka bir belgeye atıf suretiyle hüküm tesisinin yukarıda açıklanan kurallara uygun düşmeyeceği gerekçesi ile bu görüşü kabul etmemiştir." HGK, 19.6.1991, 2-323/391 (YKD, C. 17, S. 10, Ekim 1991, s. 1468-1470).*

[32] *"İİK'nun 40. maddesinde bir ilâmın bozulması hâlinde takibin duracağı yazılıdır. Israr kararı müddeabih yönünden yeni bir hüküm niteliğinde bulunmadığından, bu kararı takip yapan Bakırköy İcra Memurluğuna ibraz ederek duran takibin yürütülmesi mümkündür...." 12. HD, 3.2.1976, 817/996 (***Tanrıver***-İlâmlı İcra, s. 180, dn. 32).*

[33] *"...İdare mahkemesinin eski kararında direnmesi, bozulan kararın tekrarından ibaret olup, İİK'nun 40. maddesine göre takibin devamını sağlamaz." 12. HD, 9.3.2004, 287/5426; Aynı yönde 12. HD, 26.11.2001, 19112/19844 Kararlar için bkz.* **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan**- *Şerh, s. 772 ve 777; "....Mahalli mahkemece eski kararda ısrar olunması, bozulan kararın tekrarından ibaret olup, duran takibin devamını gerektirmez...." 12. HD, 15.5.1986, 1984-14683/4691, (***Tanrıver***-İlâmlı İcra, s. 180, dn. 32); Aynı yönde başka kararlar için bkz.* **Uyar**-*İlamlı Takipler, s. 544 vd.*

[34] **Alangoya, Yavuz/Kâmil Yıldırım/Nevhis Deren Yıldırım:** *Medenî Usûl Hukuku Esasları, b. 4, İstanbul 2004, s. 483.*

bilir[35]. Örneğin, para alacağına ilişkin bir hüküm ana para alacağı bakımından onanır, ancak faiz yönünden bozulursa, ana para bakımından icraya devam edilir; faiz bakımından ise, icra işlemleri durdurulur.

Belirtmeliyiz ki, ilâmın bozulması üzerine durması gereken icra işlemleri, sadece borcun ödenmesini sağlayan karar ve işlemlerle sınırlı olup, muhafaza tedbiri niteliğindeki icra işlemleri durmayacaktır[36].

IV. İcranın İadesi

A. Şartları

İcranın iadesi için, öncelikle hükmün kısmen veya tamamen icra edilmiş olması gerekir. Bir ilâm icra edildikten sonra, istinaf mahkemesi tarafından kaldırılır veya yeniden esas hakkında karar verilir ya da Yargıtay'ca bozulur ve aleyhine cebrî icra gerçekleştirilmiş olan kişinin hiç ya da ilâmdaki kadar borcu olmadığı kesinleşmiş bir ilâmla tespit edilirse, ayrıca bir mahkeme hükmüne gerek olmaksızın, icra kısmen veya tamamen eski haline iade olunur (5311 s.K. ile değişik İİK m. 40/II).

Kanuna göre, üç halde icranın iadesi sözkonusu olabilir. İlk derece mahkemesinin hükmü istinaf mahkemesince kaldırıldıktan sonra (HUMK m. 426/M, I) dosya ilk derece mahkemesine gönderilir ve aleyhine icra takibi yapılan kişinin hiç ya da ilâmdaki kadar borçlu olmadığını tespit eden ilk derece kararı kesinleşirse, borçlunun talebi üzerine icra eski haline iade olunur.

İlk derece mahkemesinin hükmü, istinaf mahkemesince davanın esası hakkında verilen kararla değiştirilir (HUMK m. 426/M, II, 2 ve 3; m. 426/T) ve aleyhine takip yapılan kişinin hiç ya da ilk ilâmdaki kadar borçlu olmadığını tespit eden bu karar kesinleşirse icra eski haline iade olunur. Bir denetim ve kanun yolu olan istinaf derecesinde, ilk derece mahkemesinin hükmünün somut olaya veya hukuka uygun olmadığına karar verilmesi nedeniyle icra işlemlerinin durması doğaldır. Bununla beraber, icranın iade olunabilmesi için istinaf

---

[35] ***Antalya**, s. 582; **Kuru**-İcra ve İflâs C. III, s. 2230, 2236 vd.; **Kuru**, El Kitabı, s. 795; **Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan**- Şerh, s. 755; **Pekcanıtez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes**- İcra ve İflâs, s. 324; **Tanrıver**-İlâmlı İcra, s. 175; **Tanrıver**-İcranın İadesi, s. 571; **Uyar**-İlâmlı Takipler, s. 522; **Uyar**-İcranın İadesi, s. 35; "...Bu hâlde bozma yalnız manevi tazminat miktarına ait olduğu için takip edilen alacaktan manevi tazminat 30.000 lira ve teferruata ilişkin takibin durdurulması gerekeceği cihetle maddî tazminata ve teferruatına ilişkin icra memurunun durdurma kararına karşı vaki şikayetin kabulü gerekirken reddine karar verilmesi isabetsiz, temyiz itirazların bu nedenle yerinde görüldüğünden ..." (12. HD, 10.7.1980, 5644/6101, YKD, C. 6, S. 11, s. 1523); "İlamın sadece müdahalenin men'ine ait kısmı kesinleşmemiş olup ecrimisil kısmı bozulmuştur. Takip eden mahkeme masrafları ve vekalet ücretine bu bozmanın sirayet edeceği tabiidir. Bu kısımlarda takibin, İİK'nun 40. maddesi gereğince durması icabeder. Mercice yapılacak iş, infazı mümkün olan müdahalenin men'i kısmına istenebilecek meblağ usûlen tespit olunarak, bu miktar üzerinden takibin devamına karar verilmesi gerekir." 12. HD, 6.7.1976, 6643/8400 (**Uyar**-İlâmlı Takipler, s. 539).*

[36] ***Tanrıver**-İlâmlı İcra, s. 175.*

mahkemesinin esas hakkında yeni bir karar vermesi, başka bir deyişle ilk derece kararını değiştirmesi yeterli değildir. İcranın iadesi, ancak istinaf mahkemesinin kararı kesinleştikten sonra talep edilebilir. Burada istinaf mahkemesi kararının temyizinin caiz olup olmamasına göre ayrım yapılmalıdır. İstinaf mahkemesinin kararı temyize tâbi değilse (5236 s.K. ile değişik HUMK m. 428), verildiği anda kesin hüküm teşkil edeceğinden, hemen icranın iadesi istenebilir. Buna karşılık, istinaf mahkemesinin kararı temyize tâbi ise, ancak süresi içinde temyize başvurulmaması veya Yargıtay'ın bu kararı onaması üzerine ilâmın kesinleşmesinden sonra icranın iadesi istenebilir.

Yargıtay'ın hükmü bozması üzerine, esas hakkında yeniden inceleme yapan mahkemenin bozma kararına uyarak alacaklının davasını kısmen veya tamamen reddetmesi ve aleyhine takip yapılan kişinin hiç ya da iddia edildiği kadar borçlu olmadığını tespit eden bu hükmün kesinleşmesi halinde icranın iadesi yoluna başvurulabilir[37]. İcranın iadesini gerektiren hüküm, ilk derece veya istinaf mahkemesi tarafından verilebilir. Zira, bozmadan sonraki incelemeyi, duruma göre ilk derece veya istinaf mahkemesi yapacaktır. Yargıtay'ın bozma kararı, başvurunun istinaf mahkemesince esastan reddi kararına ilişkinse, istinaf mahkemesinin kararı kaldırılarak, dosya kararı veren ilk derece mahkemesine gönderilir. Buna karşılık, bozma kararı, istinaf mahkemesinin düzelterek (HUMK m. 426/M, II, 2) veya yeniden esas hakkında verdiği karara ilişkinse (HUMK m. 426/M, II, 3), dosya kararı veren veya uygun görülen başka bir istinaf mahkemesine gönderilir (HUMK m. 439, I ve II).

İcranın iade edilmesi şartları bakımından değerlendirilmesi gereken başka bir husus, Yargıtay'ın takibin dayanağı olan ilâmı görev yönünden bozması ve mahkemenin bozmaya uyarak görevsizlik kararı vermesi; buna rağmen davacının (alacaklının) temyiz süresinin sona erdiği veya Yargıtay'ın onama kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren on gün içinde görevli mahkemeye başvurmaması hâlinde, davalının (borçlunun) İİK m. 40'a dayanarak alacaklıya yapmış olduğu ödemelerin kendisine iadesini sağlayıp sağlayamayacağıdır. Kanımızca bu soruya olumlu yanıt verilmelidir.

Takibe dayanak teşkil eden hükmün Yargıtay'ca görev yönünden bozulması hâlinde de icra işlemleri durur. Mahkeme bozmaya uyar ve görevsizlik kararı verirse, davaya devam edilebilmesi, davacının temyiz süresinin sona erdiği veya Yargıtay'ın onama kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren on gün içinde görevli mahkemeye başvurarak davalıya tebligat yaptırmasına bağlıdır (HUMK m. 193/III). Davacı görevli mahkemeye başvurarak davalıya yeniden tebligat yaptırırsa, görevli mahkemede görülen dava, önceki davanın devamı

---

[37] ***Antalya**, s. 583; **Tanrıver**-İlâmlı İcra, s. 180; **Tanrıver**-İcranın İadesi, s. 575; **Uyar, Talih:** Takip Konusu İlâmın Yargıtay'ca Bozulması Üzerine İcra Dairesince Yapılacak İşlem (İcranın Durdurulması-İcranın İadesi), ABD, S. 1, Y. 38, (s. 33-40), s. 36; **Uyar**-İlâmlı Takipler, s. 524; "... icranın iadesinin borçlunun hiç veya o kadar borcu olmadığının kat'i ilâmla tahakkuk etmesi hâlinde mümkün olmasına binanen...." 12. HD, 2.10.1989, 7138/11460; "... borçlunun hiç veya o kadar borcu olmadığı kat'i bir ilâmla tahakkuk etmediği nazara alınmadan icranın tamamen eski hâline iadesi ile tahsil edilen paranın borçluya iadesi kara verilmesinde isabet yoktur" 12. HD, 7.4.1987, 1986/11970-4914 (**Uyar**-İlâmlı Takipler, s. 534 vd.).*

niteliğinde sayılır ve icra işlemleri olduğu yerde durmaya devam eder; aksi takdirde dava açılmamış sayılır (HUMK m. 193/IV). Davanın açılmamış sayılması ihtimali gerçekleşirse, borçlu icranın iadesi yoluna başvurarak, ilâmlı icra takibi nedeniyle yapmış olduğu ödemelerin veya verdiği şeylerin iadesini isteyebilir. Zira, bu karara karşı süresi içinde kanun yoluna başvurulmadığı veya kanun yolu başvurusu reddedildiği için davanın açılmamış sayılması kararı kesinleşirse, takibe dayanak teşkil eden ilâm ortadan kalkar[38]. Dava şartı niteliğindeki görev kuralları kamu düzenine ilişkin ve mutlak temyiz sebebi sayıldığından (5236 s.K. ile değişik m. 432, b. 2), görevsiz mahkemenin vermiş olduğu hüküm istinaf mahkemesi tarafından kaldırılmalı veya Yargıtayca bozulmalıdır[39]. Görev yönünden geçerli olan bu durum, kesin yetki[40] kuralının dikkate alınmamış olması nedeniyle hükmün Yargıtay'ca bozulması hâlinde de uygulanır[41].

---

[38] **Tanrıver**-*İcranın İadesi, s. 577;* **Tanrıver**-*İlâmlı İcra, s. 182;* **Uyar**-*İlâmlı Takipler, s. 524;* **Uyar**-*İcranın İadesi, s. 37; "...bozma kararı sonucu yeni bir hüküm kurulmadığından ve davanın açılmamış sayılmasına karar verildiğinden, bozmadan evvelki ilâm uyarınca tahsil edilen paranın borçluya İİK'nun 40. maddesi uyarınca iadesi gerekir." 12. HD, 17.5.2001, 7818/8700 (**Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan**- Şerh, s. 778); "Takip dayanağı ilâm Yargıtay'ca bozulduktan sonra dava görev yönünden reddedilmiş ve bu son karar kesinleştiği hâlde, alacaklı HUMY'nın 193. maddesi uyarınca görevli mahkemeye başvurarak davasını yürütmemiştir. Bu durumda borçlunun hiç borcu olmadığının tahakkuk ettiğinin kabulü ve İİK'nun 40. maddesi uyarınca eski hâline iade olunması şarttır." İİD, 25.5.1970, 5597/5551 (**Uyar**-İlamlı Takipler, s. 552).*

[39] **Tanrıver**-*İcranın İadesi, s. 577;* **Tanrıver**-*İlâmlı İcra, s. 182.*

[40] *Davanın sadece kanunda belirtilen mahkemelerde açılıp, başka yerlerde açılamayacağı hâllerde söz konusu olan yetki, kesin yetki olarak nitelendirilir. Kanunun ifadesinden, davanın, kanunda belirtilen yer veya yerler dışında başka yerlerde açılamayacağı anlaşılıyor ise, yetki kuralları kesin yetki kurallarıdır (**Pekcanıtez/Atalay/Özekes**-Usûl, s. 124). Bazı hâllerde birden fazla mahkemenin kesin yetkisinin kanunda düzenlemiş olabileceği kabul edilmektedir (**Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım**-Usûl, s. 108).*

[41] *Öğretide, icranın iadesinde görev ile ilgili olan durumun yetki bakımından geçerliliği açıklanırken, kamu düzenine ilişkin yetki kuralı, kamu düzenine ilişkin fakat kesin yetki olmayan hâller ve kamu düzenine ilişkin olup aynı zamanda kesin yetki arz eden yetki hâlleri şeklinde ikili bir ayrım yapılarak incelenmiştir (**Tanrıver**-İcranın İadesi, s. 577; **Kuru, Baki/Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz:** Medenî Usûl Hukuku, b. 18, Ankara 2007, s. 173 vd.). Ancak, burada icranın iadesine ilişkin olarak görevde geçerli olan durum yetki bakımından açıklanırken dava şartı olan yetki kuralları olarak sadece kesin yetki kuralları dikkate alınacaktır. Zira, kesin yetki kuralları aynı zamanda kamu düzenine ilişkindir. Kamu düzenine ilişkin yetki kurallarını, kamu düzenine ilişkin kesin yetki kuralları ve kamu düzenine ilişkin kesin olmayan yetki kuralları olarak ayırmak güçtür. Kamu düzenine ilişkin kesin olmayan yetki kuralları ayrımı, kanunda bazı durumlar için birden fazla kesin yetkili mahkemenin belirlenmesi hâline dayanmaktadır. Ancak, kanunun yetkili olarak belirlediği mahkeme, ister tek olsun ister birden fazla, bu belirlenenlerin dışında başka mahkemelerde dava açılamayan tüm hâllerde kesin yetki olduğunu kabul etmekteyiz.*

B. Usûlü

İcranın iadesi koşulları oluşmuşsa, daha önce alacaklıya ödenen para ya da teslim edilen taşınır ve taşınmazlar icra dairesince alacaklıdan alınarak borçluya iade edilir (İİK m. 40/II).

İcranın iade edilebilmesi için mahkemeden ayrıca bir hüküm alınmasına (İİK m. 40/II), borçlunun ilâmlı icra takibi yapmasına ve alacaklıya icra emri gönderilmesine gerek yoktur[42]. İcranın iadesi, takip ekonomisi ilkesine uygun olarak mevcut takip dosyası üzerinden yürütülür[43]. Borçlunun mahkemeden aldığı ilâmı icra dairesine ibraz ederek icranın iadesini istemesi yeterlidir. İcra müdürü icranın iadesi işlemlerini gerçekleştirmediği takdirde, aleyhine takip yapılan kişi, süresiz olarak şikayet yoluna başvurabilir. İcra müdürünün Kanunun açık ve emredici hükmüne aykırı davranarak bir hakkı yerine getirmemesi süresiz şikayet sebebidir.

İcranın iadesinin hangi süre içinde talep edilebileceği Kanunda belirlenmediğinden, icranın iadesi bakımından bir zamanaşımı süresinin var olup olmadığı ve bu sürenin uzunluğu konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre[44], icranın iadesini istemeye hak kazanan borçlu, sebepsiz zenginleşmeye ilişkin bir yıllık zamanaşımı süresi içinde talepte bulunmalıdır. Bu görüş, borçlunun icranın iadesi yoluna başvurmayarak alacaklıya karşı sebepsiz zenginleşme davası dahi açabileceği görüşüne[45] paralel olarak ileri sürülmüştür. Diğer bir görüşe[46] göre, icranın iadesi taleplerinde sebepsiz zenginleşmeye ilişkin zaman aşımı süresi uygulanamaz. Bu görüş ise, borçlunun daha önce yapmış olduğu ödemelerin veya verdiği şeylerin kendisine iadesini sağlamak için sebepsiz zenginleşme davası açmakta hukukî yararı olmadığı düşüncesine[47] paralel olarak ileri sürülmüştür. Diğer bir görüşe göre[48] ise, icranın iade-

---

[42] **Kuru**-İcra ve İflâs, s. 2242; **Tanrıver**-İlâmlı İcra, s. 184; **Uyar**-İlâmlı Takipler, s. 525; *"...Olayda İİK m. 40 hükmünün uygulanması gerekmektedir. ... İşte davacının fazladan ödeme yaptığını ileri sürerek bağımsız olarak icra kovuşturmasına girişmesi ve ayrıca dava açması İİK m. 40'daki açık hüküm uyarınca gereksizdir. ... Şu durum karşısında, davacının icra kovuşturmasına girişmesinde, ödetme ile itirazın kaldırılıp icranın devamına karar verilmesi için istemde bulunulmasında hukuksal bir yarar yoktur." 13. HD, 18.1.1981, 1980/4554-29; "... Takip konusu ilâmın bozulması üzerine verilecek yeni karar nedeniyle borçluya ikinci bir icra emri tebliğ edilmeden hesap tablosunun ve yenileme emrinin tebliği suretiyle takibe devam edilmesinde yasaya aykırılık yoktur." 12. HD, 19.9.2003, 13572/17998 (**Uyar**-Şerh, s. 3409).*

[43] **Muşul**-İcra ve İflâs, s. 744; **Pehlivanlı, M. Gündüz:** Açıklamalı İcra ve İflâs Kanunu C. I, Ankara 1998, s. 204; **Tanrıver**-İlâmlı İcra, s. 185.

[44] **Antalya**, s. 583.

[45] **Antalya**, s. 584; **Olgaç, Senai:** İçtihatlarla Tatbikatımızda İcra ve İflâs Kanunu C. I, s. İstanbul 1974, s. 40.

[46] **Kuru**-İcra ve İflâs, s. 2242 vd.; **Kuru**, El Kitabı, s. 796; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-İcra ve İflâs, s. 641, dn. 1; **Uyar**-İlâmlı Takipler, s. 527.

[47] **Kuru/Arslan/Yılmaz**-İcra ve İflâs, s. 341, dn. 1; **Uyar**-İlâmlı Takipler, s. 527; *"İİK'nun 40. maddesi hükmüne göre bir ilâmın nakzı icra muamelelerini olduğu yerde durdurur. Bir ilâm hükmü icra edildikten sonra nakz edilip de, aleyhinde icra*

sinde BK m. 125'de düzenlenen on yıllık genel zamanaşımı süresi uygulanmalıdır. Başka bir görüşe göre[49] ise, iade talebi bir ilâma dayandığından, ilâma baülanan alacaklarda sözkonusu olan on yıllık zamanaşımı süresi geçerlidir.

Tartışmalardan da anlaşılacağı üzere, zamanaşımı süresinin uzunluğu konusundaki soru, mevcut takip dosyası üzerinden icranın iadesi yoluna başvurmak yerine bir sebepsiz zenginleşme davası açılıp açılamayacağını ortaya konulduktan sonra yanıtlanmalıdır. Sebepsiz zenginleşme davası açılabileceğini kabul eden görüş, m. 40/II'deki düzenlemenin emredici olmamasına[50] ve icranın iadesi yolunun esasında sebepsiz zenginleşmeye dayanan bir kurum olmasına[51] dayanmaktadır. Sebepsiz zenginleşme davası açılamayacağını savunan görüş ise, Kanun ayrıca bir mahkeme kararı olmaksızın icranın iadesini öngördüğünden, borçlunun sebepsiz zenginleşme davası açmakta hukukî yararı olmadığı, hukukî yararın bir dava şartı olduğu ve bu nedenle dava açılamayacağı düşüncesine dayanmaktadır[52].

Kanımızca icranın iadesi bakımından BK m. 125'de düzenlenen on yıllık zamanaşımı süresi geçerlidir. Zira, icranın iadesini talep hakkı, İcra ve İflâs Kanunu'nun 40'ıncı maddesinin takip borçlusuna sağladığı, kanundan kaynaklanan özel bir imkan olup; aleyhine takip yapılmış kişinin icranın iadesi yoluna başvurmak yerine, sebepsiz zenginleşme davası açmakta hukukî yararı bulunmamaktadır. İcranın iadesi için mahkeme tarafından bir hüküm verilmesine ihtiyaç da yoktur. İcranın iadesini talep hakkının kullanılması bakımından İcra ve İflâs Kanunu'nda özel bir zamanaşımı süresi öngörülmemiştir. İcranın iadesi hakkının hangi süre içinde kullanılabileceğine ilişkin bir zamanaşımı süresi öngörülmediğinden, Borçlar Kanunu'nun 125'inci maddesi gereğince, kanunda başka bir hüküm bulunmayan hallerde her talep hakkının on senelik zamanaşımı süresine tâbi olduğu kabul edilmelidir. Buna göre, iadesi istenilen ilâmlı

---

*yapılmış olan kimsenin hiç veya o kadar borcu olmadığı kat'i bir ilâmla tahakkuk ederse ayrıca hükme hacet kalmaksızın icra tamamen veya kısmen eski hâle iade olur. O hâlde, BK'nun 66. maddesindeki sebepsiz iktisap hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. Zira, ayrıca açılmış bir istirdat davası bahis konusu olmamaktadır. O hâlde şikayetin reddine karar vermek gerekirken aksine düşünce ve gerekçelerle BK'nun 66. maddesi hükmüne göre 1 yıllık zamanaşımının geçtiğinden bahisle şikayetin kabulüne karar verilmesi isabetsiz..." 12. HD, 11.5.1987, 1986/10008-6313; Aynı yönde bkz. 12. HD, 6.10.1977, 6847/7838 (**Uyar**-İlâmlı Takipler, s. 54 vd.).*

[48] ***Tanrıver**-İcranın İadesi, s. 582; **Tanrıver**-İlâmlı İcra, s. 187.*

[49] ***Arslan, Tuğba:** İcra ve İflas Hukukunda İcranın İadesi, Yayınlanmamış YL Tezi, 2006, s. 105.*

[50] ***Antalya**, s. 584; "...Bu maddenin hükmü haksız yere para ödemiş olanların geri alma haklarını kolayca kullanabilmelerini sağlamak üzere konulmuştur. Bu maddenin verdiği hakkın, sebepsiz mal edinme esasları gereğince mahkemeye başvurularak kullanılması da mümkündür. Böyle bir davaya İİK'nın 40. maddesindeki hüküm engel teşkil etmez. İİK'nın 40. maddesi hükmü emredici nitelikte değildir (Yargıtay HGK 05.10.1960 tarih, Esas 3/12, Karar 12)". Aynı yönde bkz. 3. HD, 26.02.2007, 2264/2630 (MİHDER, 2007/2, S. 7, s. 535).*

[51] ***Olgaç**-İcra ve İflâs, s. 199; Ayrıca bkz. **Arslan**-İcranın İadesi, s. 23.*

[52] ***Kuru**-İcra ve İflâs, s. 2223; **Tanrıver**-İlâmlı İcra, s. 184; **Uyar**-İlâmlı Takipler, s. 546.*

takip hangi borç ilişkisine dayanırsa dayansın (sözleşme, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşme), aleyhinde takip yapılan kişinin hiç ya o kadar borcu olmadığı kesinleşmiş bir ilâmla tespit edilirse, mahkeme tarafından bir hüküm verilmesine gerek olmaksızın on yıl içinde icranın iadesi yoluna başvurabilir.

İcranın iadesi, duruma göre kısmen veya tamamen olmaktadır[53]. Aleyhine icra takibi yapılan tarafın hiç borcunun olmadığı anlaşılırsa icranın tamamen iadesi söz konusu olur. Örneğin, takibe dayanak teşkil eden ilâma dayanarak alacaklıya ödenen para veya teslim edilen mal, icra dairesince alacaklıdan alınarak borçluya iade edilir. İadesi gereken mal tüketilmiş ya da telef olmuş ise malın ilâmda yazılı olan bedeli alacaklıdan alınarak borçluya verilir[54]. Aleyhine icra takibi yapılan kişinin ilâmdaki kadar borçlu olmadığı anlaşılırsa, icranın kısmen iadesi söz konusu olur. Örneğin, borçlunun para borcunun ilâmda yazıldığı kadar olmadığı anlaşılması üzerine davanın reddedilmesi halinde, aleyhine icra takibi yapılan kişinin borçlu olmadığı miktar kadar icranın iade edilmesi gerekir.

İcranın iadesi yoluyla alacaklıdan alınarak borçluya geri verilmesi gereken miktar, borçludan alınarak alacaklıya ödenen para kadardır. Bu paranın borçlu tarafından icra dairesine ödendiği tarih ile borçluya iade edildiği tarih arasındaki dönemde, borçlunun parayı kullanamamasından doğan zararı, icra dairesi tarafından m. 40'a dayanarak alacaklıdan tahsil edilemez. Zira, Kanun icra dairesine böyle bir yetki vermemiştir. Borçlu, ara dönem içinde parayı kullanamaması nedeniyle oluşan zararının tazmini için alacak davası açmalıdır[55]. Borçlunun icranın iadesi yolundan yararlanabilmesi, ancak icra edilen ilâmın alındığı davada alacaklı tarafından borçlunun zararının karşılanmasına hükmedilmesi ve bu kararın kesinleşmesi halinde uygulayabilir.

V. Yargılamanın Yenilenmesi Yolunda İcra İşlemlerinin Durması ve İcranın İadesi

Kurumu ayrıntılı olarak inceleyen Arslan'a göre, "yargılamanın yenilenmesi, kesin olarak verilen veya kesinlik kazanmış olan bir kararın ya ağır usûlî eksiklikler yahut karara temel olan bilgi ve belgelerin ağır yanlışlıklar taşıması, yahut da tarafları, konusu ve hukuksal sebebi aynı olan bir uyuşmazlık hakkında kesinlik kazanmış birbiriyle çelişkili iki kararın ortaya çıkması nedeniyle ve kanunda sınırlı olarak sayılmış bulunan koşullar altında ilk yargılamanın-son hâlde ikinci yargılamanın- aynı mahkemede, belirli bir süre içinde,

---

[53] **Tanrıver**-*İcranın İadesi, s. 578;* **Tanrıver**-*İlâmlı İcra, s. 183.*

[54] **Tanrıver**-*İlâmlı İcra, s. 183.*

[55] **Kuru**, *El Kitabı, s. 797;* **Muşul**, *İcra ve İflâs, s. 744; "...Bu prosedür dairesinde takip alacaklısından geri alınabilecek meblağ evvelce kendisine icra dairesince ödenen meblağdan ibaret olup takip borçlusunun takip nedeniyle ödediği paradan bir süre yoksun kalmasından doğan zararının da geri alınmasını icra dairesinden istemesi ve böyle bir talebin icra müdürlüğünce yerine getirilmesi mümkün değildir." 11. HD, 22.11.1990, 6774/7483 (YKD, C. 17, S. 3, Mart 1991, s. 377-379). Aynı yönde bkz. 3. HD, 28.3.2006, 1386/3151 (MİHDER, 2006/2, S. 4, s. 1113 vd.).*

tekrar edilmesini sağlayan bir olanaktır"[56]. Yargılanın yenilenmesi yolunun ayırt edici özelliği, olağanüstü ve istisnaî bir yol olmasıdır[57].

Olağanüstü bir hukukî yol olan yargılamanın yenilenmesinde, tanımdan da anlaşılacağı üzere, maddî anlamda kesinlik kazanmış[58] bir hükmün iptal edilmesi ve gerekiyorsa yeniden tahkikat yapılarak yeni bir karar verilmesi söz konusudur.

Yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması da temyizde olduğu gibi kural olarak hükmün icrasını ertelemez. Ancak, davanın ve hükmün mahiyeti icranın ertelenmesini gerektiriyorsa mahkeme teminat karşılığında hükmün icrasının ertelenmesine karar verebilir (HUMK m. 449). Eğer mahkemece icranın ertelenmesine karar verilmemişse hükmün icrası devam edebilir. Yargılamanın yenilenmesi sonucunda, ilk hükmün kaldırılması ve takip borçlusu lehine yeni bir hüküm verilmesi hâlinde hukukî durumun nasıl olacağı tespit edilmelidir.

Öğretide[59] yargılamanın yenilenmesi davası sonucunda verilen yeni kararın önceye etkili olarak hukukî sonuç doğuracağı, başka bir deyişle taraflar arasındaki hukukî durum ilk hüküm verilmemiş olsaydı nasıl olacak idiyse, mahkemenin yeni hükmü ile aynı duruma geri dönülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yargılamanın yenilenmesi davasında eski hükmün kısmen veya tamamen değiştirilmesi veya ortadan kaldırılması hâlinde hangi hukukî sonuçların doğacağı Kanunda düzenlenmediğinden[60], yargılamanın yenilenmesi davasında m. 40 hükmünün uygulanıp uygulanamayacağı belirlenmelidir.

Katıldığımız görüşe göre, bir hükmün icrasından sonra o hükmün bozulması hâli ile yargılamanın yenilenmesi üzerine ilk hükmün ortadan kaldırılması arasında benzerlik bulunduğundan (her iki durumda da önceki mahkeme kararı iptal edilerek ortadan kaldırıldığından), alacaklı tarafından ilk hükmün icrasına başlanmışsa veya hükmün icrası tamamlanmışsa, kural olarak yargılamanın yenilenmesi hâlinde dahi m. 40 hükmünün kıyasen uygulanabileceği kabul edilmelidir[61].

Buna karşılık, ilk hüküm iradi olarak icra edilmişse icranın iadesi için İİK m. 40 kıyasen uygulanamaz. Zira bu durumda bir ilâmlı icra takibi söz konusu değildir. Hükmün icrası iradî olarak yapılmışsa ya sebepsiz zenginleşmeye ya da haksız fiile istinaden dava açılarak icranın iadesi sağlanabilir. Eğer

---

[56] ***Arslan**, s. 14.*

[57] ***Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım**-Usûl, s. 567; **Ansay**-Usûl, s. 377; **Arslan**, s. 14; **Bilge, Necip/Ergun Önen:** Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, b. 3, Ankara 1978, s. 707; **Pekcanıtez/Atalay/Özekes**-Usûl, s. 607; **Postacıoğlu, İlhan E.:** Medenî Usûl Hukuku Dersleri, b. 6, İstanbul 1975, s. 775; **Üstündağ**-Yargılama, s. 910; Kanun yolu olarak nitelendiren görüşler için bkz. **İlter Erdemir**: Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu Şerhi C. II, b. 2, Ankara 1998, s. 1829; **Kuru, Baki:** Hukuk Muhakemeleri Usûlü C. V, b. 6, İstanbul 2001, s. 5165; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usûl, s. 739.*

[58] ***Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım**-Usûl, s. 567; **Kuru/Arslan/Yılmaz**-Usûl, s. 555.*

[59] ***Arslan**, s. 170.*

[60] ***Arslan**, s. 170.*

[61] ***Arslan**, s. 170 vd.; **Bilge/Önen**, s. 725; **Arslan**, İcranın İadesi, s. 77.*

ilk hükmün icrası, cebrî icrayla, başka bir deyişle, davacı alacaklının ilâmlı icra takibi sonucunda gerçekleşmişse, sebepsiz zenginleşme veya haksız fiil davası açmaya gerek kalmaksızın, İİK m. 40'ın kıyasen uygulanması istenebilir. Bu imkan sayesinde, icranın iadesi için daha önceki takip alacaklısına ayrı bir takip yapılmasına gerek olmayıp, mevcut takip dosyası üzerinden icranın iadesi sağlanabilir[62].

İlk hükmün cebrî icra yoluyla icrasına başlanmış ise iki ihtimal söz konusu olabilir: İcra işlemleri tamamlanmamış ise, yargılamanın yenilenmesi davası kabul edilip yeni hüküm verildiği takdirde, ilk hükmün icrası durur (İİK m. 40/I). Yeni hüküm temyiz süresinin geçmesi veya temyiz edilmemesi nedeniyle ya da temyiz incelemesinden geçerek kesinleşirse (HUMK m. 452), devam eden veya tamamlanmış takip m. 40/II'ye kıyasen eski hâline iade olunur.

SONUÇ

Adli yargı alanında, 5236 ve 5235 sayılı Kanunlarla yapılan reformla ilk derece mahkemesi kararlarının istinaf incelemesini yapmak amacıyla bölge adliye mahkemeleri kurulmuştur. Kanun yolu sistemindeki bu değişikliğe bağlı olarak, kanun yolu ve ilâmlı icra takibiyle ilgili düzenlemeler tekrar ele alınmış ve yeni sisteme uyarlanmıştır. Bu çerçevede İcra ve İflâs Kanunu'nun 40'ıncı maddesindeki icranın iadesi kurumu da yeni kanun yolu modeli dikkate alınarak yeniden düzenlenmiştir.

Yeni sistemde, daha önce olduğu gibi, kural olarak mahkemeden alınan ilâmın cebren icra edilmesini sağlamak için ilâmın kesinleşmesini beklemeye gerek yoktur. İcra işlemleri devam ederken veya tamamlandıktan sonra, istinaf mahkemesinin davanın esası hakkında yeni bir karar vermesi ve bu kararın kesinleşmesi veya Yargıtay'ın istinaf mahkemesinin kararını bozması ve sonuçta takip borçlusunun hiç veya icra takibine konu ilâmdaki kadar borcu olmadığının yeni bir ilâmla tespit edilmesi ve bu ilâmın kesinleşmesi hâlinde icranın iadesi istenebilecektir.

Temyiz yolunda, bozma kararı üzerine icranın durması sözkonusu iken, istinafta, icra takibi bölge adliye mahkemesinin ilk derece kararını kaldırması (iptal etmesi) ve dosyayı ilk derece mahkemesine göndermesi veya davanın esası hakkındaki ilâmı borçlu lehine değiştirmesi halinde duracaktır. Ancak, daha önce olduğu gibi, icranın iadesi için takibe konu ilâmın borçlu lehine değiştirilmesi ve bu hükmün kesinleşmesi beklenecektir. Temyize tâbi olmayan istinaf mahkemesi kararları, verildiği anda kesin hüküm teşkil edeceğinden, borçlu hemen icranın iadesini isteyebilecektir. İstinaf mahkemesinin kararı temyize tâbi ise, icranın iadesi yoluna başvurulabilmesi için takip borçlusunun lehine olan istinaf mahkemesi kararının süresi içinde temyiz edilmeyerek veya temyiz incelemesinden geçtikten sonra kesinleşmesi beklenecektir.

Yeni düzenlemede, icranın iadesi kurumunun uygulama alanı ve icranın iadesi usulü bakımından değişiklik olmamıştır. Mahkeme ilâmlarına, icra mahkemesi kararlarına veya reddedilen hâkim ve yardımcılarının kararlarına dayanan ilâmlı takiplerde istinaf veya temyiz incelemesi sonunda kesinleşen mah-

---

[62] ***Arslan***, *s. 172; Ayrıca bkz.* ***Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım****-Usûl, s. 597 ve dn. 55;* ***Bilge/Önen****, s. 725 vd.*

keme kararına dayanarak icra işlemlerinin iadesi istenebilecek, nafaka ödenmesine ilişkin ilâmların icrasında istinaf mahkemesinin ilk derece kararını kaldırması veya Yargıtay'ın bozma kararı vermesi hâlinde icra işlemleri durmayacaktır.

KAYNAKÇA

ALANGOYA, Yavuz/Kâmil Yıldırım/Nevhis Deren Yıldırım: Medenî Usûl Hukuku Esasları, b. 4, İstanbul 2004.

ANTALYA, Gökhan: "İcranın İadesi", YD, C. 9, S. 4, (s. 579-585).

ARSLAN, Ramazan: Medenî Usûl Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977.

ARSLAN, Tuğba: İcra ve İflâs Hukukunda İcranın İadesi, Yayınlanmamış YL Tezi, 2006.

ASLAN, Kudret: Hacizde İstihkak Davası, Ankara 2005.

BERKİ, Ömer: "Karar Düzeltme Müessesesi", Recai Seçkin'e Armağan, Ankara 1974, (s. 143-191).

BİLGE, Necip/Ergun Önen: Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, b. 3, Ankara 1978.

BİLGE, Necip: Medenî Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme, Ankara 1973.

ERDEMİR, İlter: Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, b. 2, Ankara 1998.

GÜRDOĞAN, Burhan: "Tashihi Karar Müessesesi", Ahmet Esat Arsebük'e Armağan, Ankara 1958, (s. 285-306).

KONURALP, Halûk: Medenî Usûl Hukuku, Eskişehir 2007.

KURU Baki/Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz: Medenî Usûl Hukuku, b. 18, Ankara 2007.

KURU, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usûlü C. V, b. 6, İstanbul 2001.

KURU, Baki: İcra ve İflâs Hukuku C. III, b. 3, Ankara 1993.

KURU, Baki: İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, İstanbul 2004.

MUŞUL, Timuçin: İcra ve İflâs Hukuku, İstanbul 2005.

OLGAÇ, Senai: İçtihatlarla Tatbikatımızda İcra ve İflâs Kanunu C. I, s. İstanbul 1974.

OSKAY, Mustafa/Çoşkun Koçak/Adnan Deynekli/Ayhan Doğan: İİK Şerhi 1. Cilt, Ankara 2007.

ÖZEKES, Muhammet: İcra ve İflâs Hukukunda İhtiyatî Haciz, Ankara 1999.

PEHLİVANLI, M. Gündüz: Açıklamalı İcra ve İflâs Kanunu C. I, Ankara 1998.

PEKCANITEZ, Hakan/Oğuz Atalay/Meral Sungurtekin Özkan/Muhammet Özekes: İcra ve İflâs Hukuku, b. 5, Ankara 2007.

PEKCANITEZ, Hakan/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes: İcra ve İflâs Hukuku Temel Bilgiler, Ankara 2001.

PEKCANITEZ, Hakan/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes: Medenî Usûl Hukuku, b. 6, Ankara 2007.

PEKCANITEZ, Hakan: İcra İflâs Hukukunda Şikâyet, Ankara 1986.

POSTACIOĞLU, İlhan E.: "Nakızdan Sonra Mahcuz Maaşta Tevkifat", İÜHFM, C. 18, 1952, (s. 1028-1033).

POSTACIOĞLU, İlhan E.: İcra Hukuku Esasları, İstanbul 1982.

POSTACIOĞLU, İlhan E.: Medenî Usûl Hukuku Dersleri, b. 6, İstanbul 1975.

TANRIVER, Süha: "İcranın İadesi", YD, C. 16, S. 4, (s. 567-582).

TANRIVER, Süha: İlâmlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi, Ankara 1996.

UMAR, Bilge: İcra ve İflâs Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi, İzmir 1973.

UYAR, Talih: İcra Hukukunda İlâmlı Takipler, b. 2, Manisa 1991.

UYAR, Talih: İcra ve İflâs Kanunu Şerhi C. 2, Ankara 2004.

UYAR, Talih: Takip Konusu İlâmın Yargıtay'ca Bozulması Üzerine İcra Dairesince Yapılacak İşlem (İcranın Durdurulması-İcranın İadesi), ABD, S. 1, Y. 38, (s. 33-40).

ÜSTÜNDAĞ, Saim: İcra Hukukunun Esasları, b. 7, İstanbul 2000.

ÜSTÜNDAĞ, Saim: Medenî Yargılama Hukuku C. I-II, b. 6, İstanbul 1997.